

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jiřího Nykodýma a soudců Stanislava Balíka a Dagmar Lastovecké o ústavní stížnosti stěžovatele D. V., zastoupeného opatrovníkem Ing. Viliamem Vaňo, bytem Kupkova 664/62, 638 00 Brno, právně zastoupeného Mgr. Vladimírem Kyrychem, advokátem, se sídlem Divadelní 4, 602 00 Brno, směřující proti usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. července 2010, č. j. 105 Nc 13371/2007-26, a dále proti příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 18978/07-18, příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 19534/07-18, příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31562/07-15, příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31563/07-15, a příkazu k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31564/07-18, za účasti Městského soudu v Brně jako účastníka řízení a soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, zastoupeného JUDr. Miloslavem Vlčkem, advokátem se sídlem Boženy Antonínové 9, 621 00 Brno, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 16. července 2010, č. j. 105 Nc 13371/2007-26, a příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 18978/07-18, příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 19534/07-18, příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31562/07-15, příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31563/07-15, a příkaz k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly, Exekutorský úřad Brno - město, ze dne 13. dubna 2010, č. j. 030 Ex 31564/07-18, se ruší.

Odůvodnění:

I.

1. Stěžovatel se řádně a včas podanou ústavní stížností domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí Městského soudu v Brně a příkazů k úhradě nákladů exekuce soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homoly s tím, že jimi bylo porušeno právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina").

2. Městský soud v Brně usneseními ze dne 1. října 2007, č. j. 105 Nc 13371/2007-3, a č. j. 105 Nc 13925/2007-3, a usneseními ze dne 5. listopadu 2007, č. j. 105 Nc 24417/2007-3, č. j. 105 Nc 24418/2007-3, a č. j. 105 Nc 24419/2007-3, nařídil na majetek povinného (stěžovatele) exekuci k uspokojení pohledávek oprávněného (Dopravní podnik města Brna, a. s.), jejímž provedením pověřil soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homolu (Exekutorský úřad Brno - město).

3. Dne 17. února 2010 vyzval soudní exekutor celkem 5 výzvami stěžovatele ke splnění povinností stanovených v exekučních titulech. Na základě těchto výzev uhradil povinný, resp. jeho soudem ustanovený opatrovník (usnesení Městského soudu v Brně ze dne 12. listopadu 2003, č. j. 22 Nc 902/2002-55), dne 24. února 2010 částky ve výši jistiny jednotlivých pohledávek a náklady jednotlivých nalézacích řízení.

4. Městský soud v Brně k návrhu povinného usnesením ze dne 5. března 2010 v zájmu hospodárnosti řízení spojil všechny výše uvedené a u něj vedené věci.

5. Vzhledem k tomu, že povinný splnil svoji povinnost zaplatit oprávněnému jistinu jednotlivých požadovaných pohledávek a náklady jednotlivých nalézacích řízení, vyzval povinný soudního exekutora k vyčíslení nákladů oprávněného v exekučním řízení a k vyčíslení nákladů exekuce. Na základě této výzvy vydal soudní exekutor dne 13. dubna 2010 následující příkazy k úhradě nákladů exekuce:

* č. j. 030 Ex 18978/07-18, kterým povinnému přikázal, aby soudnímu exekutorovi uhradil náklady exekuce (odměna exekutora ve výši 3.000 Kč, náhrada za hotové výdaje, za ztrátu času a za doručení písemností ve výši 3.500 Kč, a daň z přidané hodnoty ve výši 1.300 Kč) a aby uhradil náklady oprávněného účelně vynaložené, k vymáhání nároku ve výši 3.420 Kč;

* č. j. 030 Ex 19534/07-18, kterým povinnému přikázal, aby soudnímu exekutorovi uhradil náklady exekuce (odměna exekutora ve výši 3.000 Kč, náhrada za hotové výdaje, za ztrátu času a za doručení písemností ve výši 3.500 Kč a daň z přidané hodnoty ve výši 1.300 Kč) a aby uhradil náklady oprávněného účelně vynaložené k vymáhání nároku ve výši 3.420 Kč;

* č. j. 030 Ex 31562/07-15, kterým povinnému přikázal, aby soudnímu exekutorovi uhradil náklady exekuce (odměna exekutora ve výši 3.000 Kč, náhrada za hotové výdaje, za ztrátu času a za doručení písemností ve výši 3.500 Kč a daň z přidané hodnoty ve výši 1.300 Kč) a aby uhradil náklady oprávněného účelně vynaložené k vymáhání nároku ve výši 4.320 Kč;

* č. j. 030 Ex 31563/07-15, kterým povinnému přikázal, aby soudnímu exekutorovi uhradil náklady exekuce (odměna exekutora ve výši 3.000 Kč, náhrada za hotové výdaje, za ztrátu času a za doručení písemností ve výši 3.500 Kč a daň z přidané hodnoty ve výši 1.300 Kč) a aby uhradil náklady oprávněného účelně vynaložené k vymáhání nároku ve výši 4.320 Kč;

* č. j. 030 Ex 31564/07-18, kterým povinnému přikázal, aby soudnímu exekutorovi uhradil náklady exekuce (odměna exekutora ve výši 3.000 Kč, náhrada za hotové výdaje, za ztrátu času a za doručení písemností ve výši 3.500 Kč a daň z přidané hodnoty ve výši 1.300 Kč) a aby uhradil náklady oprávněného účelně vynaložené k vymáhání nároku ve výši 4.320 Kč.

6. Proti uvedeným příkazům k náhradě nákladů exekuce podal povinný námitky, jimž soudní exekutor nevyhověl a postoupil je k rozhodnutí Městskému soudu v Brně. Městský soud v Brně usnesením ze dne 16. července 2010, č. j. 105 Nc 13371/2007-26, v souladu s § 88 odst. 3 zákona č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "exekuční řád"), námitkám povinného proti příkazům k úhradě nákladů exekuce vydaných soudním exekutorem nevyhověl. Městský soud v Brně k námitkám povinného uvedl, že spojení věcí exekučním soudem v žádném případě nepředjímá spojení věcí vedených soudním exekutorem a tyto námitky nemohou obstát ani z toho důvodu, že povinný opakovaně sám řádně a včas nesplnil povinnosti mu uložené pravomocným a vykonatelným exekučním titulem. Povinný svojí nečinností vyvolal protiprávní stav, který si vynutil vznik dalších nákladů (exekutora i oprávněného), a je proto povinen tyto náklady nést. Rovněž postup oprávněného, který vymáhal pohledávky vůči povinnému ve více řízeních nepovažuje soud za nesprávný, neboť se nejedná o štěpení práv z exekučního titulu, nýbrž o opakované porušování konkludentních smluv uzavřených s povinným v okamžiku použití dopravního podniku. Absurdním důsledkem postupu navrhovaného žalovaným by bylo dle názoru Městského soudu v Brně uplatňování pohledávek, které jsou v řádech desítek tisíc jediným návrhem. V dané věci nebyly ani v jednom případě splněny podmínky pro zkrácení minimální odměny exekutora ve smyslu § 46 odst. 5 exekučního řádu. Městský soud v Brně pak ve svém rozhodnutí obecně a poměrně podrobně rozebírá

způsoby určení nákladů exekučního řízení včetně jednotlivých položek a dospívá k závěru, že soudní exekutor se nedopustil porušení zákona, pokud v každé z jednotlivě probíhajících exekucí účtoval povinnému celkovou paušální a minimální částku ve výši 7.800 Kč včetně DPH.

II.

7. Stěžovatel v ústavní stížnosti nejprve rekapituluje celkový průběh řízení a stav věci a vyslovuje svůj nesouhlas se závěry soudu prezentovanými v napadeném usnesení. Zdůrazňuje přitom, že účelem exekučního řízení je primárně vymození pohledávky oprávněného a uspokojení jeho nároku vůči povinnému. Exekuční řízení nemá být pro povinného trestem nebo prostorem pro odvetu oprávněného za chování povinného. Chování jednotlivých povinných nelze paušalizovat a je třeba zohledňovat sociální a finanční situaci povinného. Účelem exekučního řízení nemůže být vznik neodůvodněného hospodářského prospěchu na straně oprávněného, případně soudního exekutora na úkor povinného. Dle názoru stěžovatele je i soudní exekutor vázán zásadou hospodárnosti ve smyslu § 112 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen "o. s. ř."), projevující se v možnosti spojit věci, které spolu souvisejí. Tím, že soudní exekutor takto nepostupoval a dokonce ani nerespektoval rozhodnutí soudu, kterým byla exekuční řízení spojena, porušil rovnost stran exekučního řízení, neboť oprávněnému vznikla na úkor stěžovatele možnost vyúčtovat si místo jedné náklady exekuce, náklady exekuce pětkrát. Stěžovatel dále poukazuje na to, že podle § 87 odst. 1 exekučního řádu má oprávněný nárok na náhradu účelně vynaložených nákladů, přičemž účelnost má prokazovat oprávněný. Podle názoru stěžovatele nelze považovat za účelně vynaložené náklady v situaci, kdy oprávněný vymáhá samostatně 5 jednotlivých pohledávek ve zcela bagatelní výši a návrhy podanými v jediný den. Takový postup považuje stěžovatel za šikanózní, jemuž by neměla být poskytnuta právní ochrana. Stěžovatel nepochybuje právo na odměnu a úhradu nákladů řízení ve prospěch exekutora i oprávněného, avšak odměna exekutora musí být přiměřená vykonané práci. Soud se těmito námitkami nevypořádal, a proto dle názoru stěžovatele porušil jeho právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

III.

8. Ústavní soud vyzval k vyjádření Městský soud v Brně a soudního exekutora Mgr. Jaroslava Homolu jako vedlejšího účastníka řízení.

9. Městský soud v Brně jako účastník řízení ve vyjádření plně odkázal na odůvodnění svých rozhodnutí.

10. Mgr. Jaroslav Homola zastoupen advokátem ve vyjádření k ústavní stížnosti uvedl, že ji považuje za nedůvodnou, neboť Městský soud v Brně při rozhodování neporušil žádný zákon, z něhož by bylo možno dovozovat protiústavnost. K námitkám obsaženým v ústavní stížnosti uvádí, že pokud stěžovatel svým jednáním (nesplněním závazku) vzal na sebe riziko exekuce, není nepřijatelné spojit s ním též nepříznivé následky exekučního řízení spočívající v objektivně předvídatelných nákladech exekučního řízení. Nelze hodnotit jako protiprávní postup oprávněného, který vymáhá jednotlivé pohledávky samostatně. V případě, že ke spojení věci nedošlo před tím, než byly exekuce pravomocně nařízeny, je soudní exekutor vázán rozhodnutím soudu o nařízení exekuce v každém jednotlivém případě. Spojení řízení po několika letech od vydání usnesení o nařízení exekuce s dopadem na náklady jednotlivých řízení by znamenalo značnou právní nejistotu na straně soudního exekutora. Z procesního hlediska není exekutor povinen provést sloučení dvou nebo více věcí, které byly oprávněným uplatněny odděleně. Soudní exekutor uzavřel, že nesplnění povinností ze strany stěžovatele uložených mu soudem v nalézacích řízeních je třeba považovat za hrubé porušení

povinností povinného, jejichž důsledky nemohou jít k tíži oprávněného či soudního exekutora.

IV.

11. Ústavní soud úvodem konstatuje, že ústavní stížnost splňuje všechny náležitosti požadované zákonem o Ústavním soudu včetně řádného právního zastoupení stěžovatele doloženého speciální plnou mocí a je i důvodná.

12. Ústavní soud dal ve své judikatuře opakovaně najevo, že při posuzování problematiky nákladů řízení (v tomto řízení nákladů exekučního řízení), tj. problematiky ve vztahu k meritu řízení před obecnými soudy jednoznačně podružné, postupuje nanejvýš zdrženlivě a ke zrušení napadeného výroku o nákladech řízení se uchyluje pouze výjimečně. Rozhodování o nákladech řízení je však i přesto, že se jedná o otázku podružnou, integrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu.

13. Ústavní soud v nálezu sp. zn. I. ÚS 2930/09 (byť pouze jako součást obiter dicta) se vyslovil k otázce spojování věcí a obecně hospodárnosti řízení a aplikace § 112 o. s. ř. Konstatoval, že podle § 112 o. s. ř. může soud v zájmu hospodárnosti řízení spojit ke společnému řízení věci, které byly u něho zahájeny a skutkově spolu souvisí nebo se týkají týchž účastníků. Toto ustanovení občanského soudního řádu je podle názoru Ústavního soudu třeba interpretovat nikoliv tak, že je předmětem volné úvahy soudce, a nikoliv jen v souvislosti se zásadou ekonomie řízení, ale z hlediska souladnosti procesního postupu soudu s ohledem na náklady řízení s principem proporcionality zásahu do vlastnického práva povinného, který plyne z požadavku právního státu [čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen "Ústava")]. Z principu proporcionality vyplývá nezbytnost minimalizace legitimního zásahu do základních práv účastníků řízení, kterým nesmí být vedením řízení způsobena větší než zcela nezbytná újma. Soudy, ale i jiné orgány veřejné moci, proto musí volit taková řešení, která by minimalizovala zásah do základních práv účastníků řízení. Tyto postuláty by měly vést obecné soudy k úvaze o spojení věcí. Jak rezonuje ve veřejnosti, je situace, kdy vymáhané původně dlužné částky jsou nepatrným zlomkem nákladů řízení, a především nákladů exekuce, považována za obecně nespravedlivou, neracionální a ohrožující i legitimní zájmy věřitelů, resp. jejich základní práva legitimního očekávání vrácení dluhu.

14. Z postulátů vyslovených ve výše citovaném nálezu, přestože byly pouze součástí obiter dicta a představovaly apel zejména na soudy, vychází Ústavní soud i při posuzování této věci. Důležité je přitom mít na zřeteli zejména minimalizaci legitimního zásahu do základních práv účastníků řízení, která je zde více než obvykle determinována celkovými okolnostmi případu. V dané věci byly vymáhány pohledávky (celkem 5) oprávněného vzniklé z přepravy osob, jejichž výše (jistina a náklady nalézacího řízení) se pohybovala mezi 711 Kč a 1.611 Kč. Stěžovatel, resp. jeho opatrovník, tyto pohledávky obratem po obdržení výzev soudního exekutora ke splnění povinnosti zaplatil. Nelze dále přehlédnout, že exekuční tituly byly zčásti vydány v době, která těsně předcházela, a zčásti v době, kdy dokonce již probíhalo řízení o zbavení způsobilosti stěžovatele k právním úkonům z důvodu duševní poruchy trvalého rázu. Ačkoliv tato skutečnost sama o sobě nevede k závěru o protiústavním charakteru postupu soudního exekutora a Městského soudu v Brně, dotváří celkové okolnosti případu. Exekuce na majetek povinného byly nařizeny Městským soudem v Brně usneseními vydanými ve dvou dnech (1. října 2007 a 5. listopadu 2007). Výzvy soudního exekutora ke splnění povinnosti pak už byly vydány všechny v jeden den, a to 17. února 2010. Až tato výzva ke splnění povinnosti byla doručena opatrovníkovi stěžovatele, který na jejím základě obratem pohledávky (jejich jistinu a náklady nalézacího řízení) oprávněného zaplatil. Do té doby opatrovník stěžovatele zřejmě ani nezjistil

(alespoň z přiložených spisů tento fakt nikterak nevyplývá), že existují vykonatelné tituly a povinnost k úhradě pohledávek. Následně po úhradě jistiny a nákladů nalézacího řízení opatrovníkem stěžovatele vydal soudní exekutor příkazy k úhradě nákladů exekuce, které tvořily náklady exekutora ve výši 5 x 7.800 Kč a náklady oprávněného ve výši 2 x 3.420 Kč a 3 x 4.320 Kč. Celkově tedy stěžovatel na jistinu a náklady nalézacího řízení vynaložil částku 6.255 Kč. Celkové náklady exekuce (náklady exekutora + náklady oprávněného) pak činily 58.800 Kč (tedy bezmála desetinásobek výše původní pohledávky).

15. Ústavní soud nikterak neobhájí nebo svým rozhodnutím neposkytuje návod k tomu, aby se lidé vyhýbali plnění svých povinností, neboť jejich plnění (ať již smluvních nebo zákonných) je základní proximou, na níž je postaven právní stát. Ústavní soud rovněž nezpochybňuje právo na náhradu nákladů exekuce, jak na straně soudního exekutora, tak i na straně oprávněného, neboť to byl povinný, který vyvolal protiprávní stav, jenž si vynutil vznik dalších nákladů (exekutora i oprávněného), a je proto povinen tyto náklady nést. Na druhé straně musí existovat proporcionální vztah mezi výší vymáhané pohledávky a výší nákladů řízení (exekučních nebo i nákladů nalézacího řízení), které musí povinný nést. Takto sofistikovaně a neúčelně vynaložené náklady by se tedy neměly stát faktickou sankcí vůči povinnému, která je navíc nepřiměřeně přísná nebo dokonce likvidační, a neměly by ani představovat nepřiměřený zdroj zisku pro stranu oprávněnou nebo exekutora. Proto by měly jak soudy, tak i exekutoři postupovat tak, aby tento zásah do vlastnického práva povinného svým postupem minimalizovaly. V dané věci by pro soudního exekutora určitě nepředstavovalo vážný problém spojení výše uvedených věcí, a to ani z hlediska věcného (pohledávky na základě stejného titulu), osobního (pohledávky jednoho oprávněného subjektu za jedním dlužníkem), ani časového (výzvy ke splnění povinnosti byly vydány v jeden den). Za situace, kdy se justiční informační systémy neustále zdokonalují, je vždy nutné zvažovat, zda skutkově a právně obdobné věci týchž účastníků, které k příslušnému soudu nebo soudnímu exekutorovi napadnou, z důvodů procesní ekonomie nespojit. Přestože soudnímu exekutorovi žádný právní předpis explicitně nepřikazuje, aby věci, které spolu po všech stránkách souvisejí, spojil, je takový postup z důvodu hospodárnosti řízení (§ 112 o. s. ř.) i z důvodu výše zmiňované minimalizace zásahů do základního práva na vlastnictví povinného nanejvýš žádoucí. K individuálnímu rozhodování v jednotlivých věcech lze přistoupit tak, aby nebyl porušen čl. 36 Listiny pouze tehdy, je-li takový postup rozumně odůvodnitelný. V postupu soudního exekutora a následném rozhodnutí Městského soudu v Brně spatřuje Ústavní soud zneužití práva, které představuje zásah do práva stěžovatele na minimalizaci zásahů vyplývajících z čl. 1 odst. 1 Ústavy. Městský soud v Brně tím, že námitky stěžovatele nezohlednil, porušil rovněž právo na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

16. Na základě výše uvedených důvodů Ústavní soud ústavní stížnosti stěžovatele vyhověl a napadené příkazy soudního exekutora, jakož i napadené usnesení Městského soudu v Brně zrušil podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat (§ 54 odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

V Brně dne 7. června 2011

Jiří Nykodým, v. r.
předseda senátu